

Дошкільна освіта у теоретичних конструктах вальдорфської педагогіки

Дмитруха Аліна Володимирівна, аспірант першого року навчання кафедри філософії, спеціальності «філософія освіти» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди.

Здійснено філософський аналіз дошкільного виховання у теоретичних конструктах вальдорфської педагогіки. Доведено, що дошкільна освіта у теоретичних конструктах вальдорфської педагогіки є невід'ємною частиною процесу соціалізації індивіда. Уточнено питання про ефективність вальдорфської педагогіки у контексті дошкільної освіти.

***Ключові слова:** філософія освіти, дошкільна освіта, вальдорфська педагогіка, вальдорфський дитячий садок, Р.Штайнер.*

Актуальність проблеми. У зв'язку з посиленням значущості дошкільної освіти у сучасних складно-структурованих суспільствах виникає запит на усі її концептуалізації у нестандартних соціокультурних контекстах. Цим обумовлено звернення до філософської концептуалізації дошкільної освіти у теоретичному досвіді вальдорфської педагогіки.

Аналіз досліджень і публікацій показує, що філософські засади вальдорфської літератури достатньо повно проаналізовані у вітчизняній та зарубіжній літературі. Тут передусім треба назвати праці Ш.Амонашвілі, С.В.Гозак, В.К.Загвоздкіна, О.М. Іонової, В.У. Кузьменко та ін. Але за межами цих досліджень залишилась верифікація евристичного потенціалу вальдорфської педагогіки для дошкільної освіти.

Метою статті є виявлення евристичного потенціалу вальдорфської педагогіки для обґрунтування стратегії сучасної дошкільної освіти.

Вальдорфська педагогіка – це педагогіка, яка виходить з сутності дитини і має за мету розвиток індивідуального потенціалу кожної дитини. Вона враховує культурне розмаїття, підпорядкована загальнолюдським етичним принципам та прагне допомогти природному та гармонійному входженню дитини до життя. Це наука про єднання людської душі з божественним початком, який прагне розкрити приховані здібності дитини, зберегти в ній

відчуття подиху життя, що для звичайних дітей є найбільш характерним, але може бути втрачено у тих дітей, які досить рано подорослішали. Тому вальдорфські вчителі не рекомендують батькам якомога раніше і якомога більше знань "вкладати" у голову дитини. Автор концепції та керівник школи, соціальний практик Р.Штайнер був засновником не тільки специфічної педагогічної системи, а й цілого духовного спрямування, сприяв становленню нової суспільної форми виховання дітей, розробив методи пізнання їх душевного і духовного світу.

Надзвичайно великого значення учений-філософ Р.Штайнер надавав проблемі розвитку дітей у ранньому віці. Відхиляючи тезу про необхідність ранньої інтелектуалізації дитини, зауважував, що дитина у своєму розвитку повторює процес еволюції людського суспільства, а тому усі знання і навички повинна отримати саме у той час, коли її організм буде готовий їх сприйняти[3;с.19]. Ще у 1906 році Штайнер починає свої дослідження ступенів тілесно-душевного розвитку дитини. В центрі його уваги – дослідження тілесної, душевної й духовної тричленності людини, що проявляється в її спроможності мислити, здатності відчувати і волі.

Воснові вальдорфської освіти знаходиться теорія розвитку людини семирічними циклами, де перше семиріччя є найважливішим. У цей період закладається фундамент усього подальшого життя. Створюється платформа здорових і сильних почуттів, творчих думок, добрих вчинків і прагнень. І саме до семи років у дитини формується його особистість. Тому у вальдорфських садках на перший план виступають поважні відносини між малюками, ставлення дитини до вихователя та вихователя до дитини. Тут важливішою є атмосфера в групі, загальне самопочуття малюка та розвиток його природних здібностей, аніж просто передача знань. Також для дошкільної вальдорфської педагогіки принциповим є твердження, що дитинство – це унікальний період життя людини, перед яким стоять свої принципові завдання. Оцінки та цілі, притаманні більш пізнім етапам розвитку дитини являються абсолютно неприйнятними для раннього віку.

Тому вальдорфська педагогіка відхиляє ті форми роботи з малюками, які прагнуть «прискорити» розвиток. Під такими формами розуміють різноманітні програми інтелектуального тренінгу, раннього навчання письма та читання. Прихильники вальдорфської педагогіки вважають, що головним завданням педагогів та батьків у перші 7 років життя дитини є не пряма підготовка до школи, а максимальний розвиток фантазії дитини як основи творчості. Одним із найважливіших принципів, характерних для вальдорфської педагогіки являється принцип наслідування. Наслідування – основа навчання та виховання дітей даного віку. Діти дошкільного віку вчаться і пізнають світ через безпосереднє спілкування з дорослим, тому особливого значення набуває принцип авторитету дорослого.

Ще один важливий принцип вальдорфської школи – свобода. Свобода розуміється не у значенні соціальному, а у відсутності страху. Головною рисою навчання у вальдорфській школі і дитячому садку є відсутність оцінювання роботи. Тому не дивно, що, у свою чергу, вальдорфська педагогіка, враховуючи індивідуальні потреби кожного малюка, пропонує такий спосіб пізнання світу, суспільства й самих себе, який виключав би відчуженість, як від суспільства, так і від природнього середовища проживання живих істот, що є однозначним мінусом такої системи виховання.

Вальдорфська педагогіка направлена на пошук у дитині бажання навчатися, а не нав'юваннями дорослих. Нав'ювання у дошкільному віці може дуже нашкодити. Тому у дитячому садку однакова увага приділяється розвитку як емоційної так і духовної сфер особистості. Велику роль у навчанні відіграють заняття із художніх видів діяльності – драматичне мистецтво, ліплення, гра на музичних інструментах. Що характерно, Р.Штейнер закликав не поділяти дітей на обдарованих і відстаючих, працювати потрібно із усіма дітьми.

Одним із перших завдань вальдорфського дитячого садку є створення сприятливого середовища, в якому дитина відчуватиме себе комфортно. У

реалізації цього завдання головним фактором є особистість вихователя, адже від того, як він говорить, як рухається і що каже залежить багато чого. Самовиховання вихователя – моральна основа дошкільної вальдорфської педагогіки. Він не повинен зважати на свої неприємності, повинен стежити за собою і не давати своїм звичкам негативно впливати на атмосферу у групі. Для створення радісної, спокійної і творчої атмосфери також важливі організація простору і художнє оформлення приміщення. Оточення дитини не повинно бути сірим і невиразним, водночас в ньому не повинно бути нічого вульгарного і галасливого. Однак те, що вальдорфська педагогіка заперечує процес раннього цілеспрямованого навчання зовсім не означає, що дитина у вальдорфському дитячому садку нічому не вчиться. Найбільш інтенсивно діти вчаться саме в період раннього дитинства. Вже до 4 років дитина засвоює величезну кількість знань, умінь і навичок. Особливість у тому, що робить це дитина не так, як школярі на звичайних уроках, а навчається всім своїм життям. Дитина весь час вчиться, чим би вона не займалась: слухаючи казку, одягаючись, гойдаючись на гойдалці чи освоюючи предмети домашнього вжитку [4;с.37]. Однак найважливішим принципом організації навчального процесу вальдорфська педагогіка вважає приділення значної уваги естетичним і художнім компонентам, а саме – музиці, малюванню та евричці. Малювання – одне із занять, участь у якому бере вся група. Проте увага приділяється не зображенню дитиною на папері якогось конкретного предмета (будинку, пейзажу чи портрета), а саме безпосередній праці з фарбами. Для дитини дошкільного віку кожен колір сприймається як жива істота з певними якостями. Робота з фарбами дає змогу дитині висловити свої емоції, сприйняти оточуючий світ і зрозуміти його красу. Зазвичай заняття починається з того, що вчитель спочатку все готує до роботи і починає малювати сам. Діти з цікавістю спостерігають і намагаються наслідувати. Вже на цьому етапі у них прокидається бажання самим взятися за роботу, приготувати для малювання аркуш, розкласти

фарби, пензлики, баночки з водою. Після закінчення заняття роботи не обговорюються. Їх збирають та розвішують у приміщенні.

Різноманітні види діяльності ручної праці не тільки готують дошкільнят до майбутнього дорослого життя, а й розвивають їх інтелектуальні здібності. Спостерігаючи за дорослим, діти намагаються відтворити те, що робить він, додаючи свою фантазію. Ліплення у дитячому садку – ще один вид групової роботи. Так само як і на уроках малювання, педагог не дає ніяких пояснень щодо того, як це потрібно робити. Дітям надається повна свобода для вираження своїх емоцій на матеріалі. Готові роботи збираються та ставляться на полицю. Спів та гра на музичних інструментах розвивають в дитині почуття ритму та темпу. Дуже корисними є ті ігри, в яких можна співати. Саме вони приносять велику радість дітям. Що стосується іграшок, то всі вони створюються руками педагогів, батьків та самих вихованців дитячого садку. Сучасні іграшки рідко зустрінеш у закладах такого типу, адже вихователі вальдорфського дитячого садку негативно відносяться до іграшок з пластмаси та інших штучних матеріалів. Вальдорфська дошкільна педагогіка проповідує своєрідну *філософію іграшки*: дітям пропонуються прості іграшки з природних матеріалів. Це робиться для того, щоби дитина отримала не готову, чітко окреслену, доповнену іграшку, а, завдяки своїй фантазії, надала їй того образу і тієї форми, яку вона бачить у своїй уяві. Тому іграшки повинні бути такими, щоб тільки натякати на свою природну функцію, а відтак використання їх у грі має бути багатофункціональним. Також Р.Штайнер розробив особливий вид художніх занять – евритміях[1;с.143]. Це такий вид діяльності, який оснований на певних закономірностях, покликаних виразити музику в рухах тіла. Так як дітям притаманно рухатись незалежно від того чи вони є учасниками чи глядачами, то дошкільнята мають безпосереднє відношення до такого виду мистецтва. Евритмія дає відчуття радості від вільного, природного руху тіла, краще координувати його у просторі, відчувати гармонію із природою, а також пробуджує дитячу фантазію.

Вальдорфський дитячий садок можна назвати справді дитячим садом гри. Всі зусилля педагогів спрямовані на те, щоб спонукати дітей до активної ігрової діяльності. Особливе місце займає вільна гра. Вона розвиває свою волю до дії, адже головне – це відкинути педагогічне мистецтво і полишити дитину на її власні сили. Бо, чим більше у її грі неусвідомленості, тим краще розвивається її творча фантазія. Втручання дорослого в гру повинно бути зведене до мінімуму, він має спостерігати за дітьми і, можливо, робити якусь корисну справу для садка. Вальдорфські педагоги вважають, що гра, яка задалегідь має встановлені правила та програму втрачає сенс і перестає бути грою в справжньому розумінні цього слова.

Таким чином, вальдорфська дошкільна педагогіка орієнтується на створення умов у широкому сенсі, тобто мислення приводиться у правильне співвідношення із бажаннями, волею і почуттями дітей. Основне завдання - встановити контакт дитини з світом, а також розвинути її приховані таланти, здібності і властивості. Як і вальдорфські школи, дитячі садки створюються виключно на засадах самоврядування, тому фінансуються батьками або спонсорами. Вони не залежать ні від держави, ні від церкви. Існує такий вислів: «Вальдорфська педагогіка зростає знизу, а не будується зверху».

Вальдорфські дитячі садки приймають дітей від 3 до 7 років. У групах знаходиться від 12 до 20 дітей різного віку. Перебувають вони у садку по 4-5 годин. Групи переважно розраховані на здорових дітей, проте почастишали випадки, коли до таких дитячих садків приводять дітей із проблемами, надіючись, що педагоги їм допоможуть. Нерідко ці надії справджуються, але через те, що проблеми мали педагогічну, а не органічну причину. А для дітей, які є дійсно хворими створили особливий напрямок – лікувальна педагогіка.

Вальдорфський дитячий садок працює по буденним дням. Існують групи повного і скороченого дня. Такі групи веде дипломований вихователь, який отримав необхідну спеціальну підготовку.

Висновки. Те, що висунуті наприкінці 19 – початку 20 століття в багатьох країнах Європи ідеї педагогіки, які ставлять в центр дитину, не лише витримали перевірку часом протягом цілого століття, а й набули актуальності в умовах глобалізації – надзвичайне явище. З кожним роком навчальних закладів такого типу стає все більше. В дошкільному віці вальдорфська педагогіка ставить і розв’язує конкретне педагогічне завдання – допомогти дитині в її духовно-душевному самовизначенні, створити максимальні умови для розвитку і закріплення її індивідуальності. Проте не можна виокремити того, що дитина, котра навчалась в закладі такого типу, досить тяжко проходить процес соціалізації, адже вальдорфська дошкільна педагогіка виражається в тому, що дитина повинна розвиватися в природних умовах. Неправильно також заперечувати і те, що дитина виходить у дорослий світ зовсім не підготовленою до суворих законів життя. Звичайно, як і у кожній системі виховання є свої плюси та мінуси, проте той факт, що вальдорфська система виховання набула широкого загалу в дошкільній педагогіці, все ж заслуговує уваги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дев’яносто років вальдорфській педагогіці // Позакласний час.-2010.- №1.-С. 18-32.
2. Загвоздкин В. К. Вальдорфский детский сад. – Москва: «Карпуз», 2005.-160 с.
3. Іонова О.М. Вальдорфська педагогіка: теоретико-методологічні аспекти. – Харків: «Бізнес Інформ», 1997.- 300 с.
4. Іонова О. М. Евритмія і малювання форм у вальдорфській школі // Рідна школа. - 1999. - №11. - с. 54.
5. Іонова О.М. Зміст вальдорфської освіти // Рідна школа.-1999.-№7-8.-С. 37-40.

Дошкольное образование в теоретических конструктах вальдорфской педагогики

Дмитруха А.В.

Осуществлен философский анализ дошкольного образования в теоретических конструктах вальдорфской педагогики. Доказано, что дошкольное образование в теоретических конструктах вальдорфской педагогики – это неотъемлемая часть процесса социализации индивида. Уточнен вопрос об эффективности вальдорфской педагогики в контексте дошкольного образования..

Ключевые слова: философия образования, дошкольное образование, вальдорфская педагогика, вальдорфский детский сад, Р.Штайнер.

Pre-school education in the theoretical constructs of Waldorf education

Dmitruha A.V.

The philosophical analysis of the pre-school education in the theoretical constructs of Waldorf pedagogy is implemented. It is proved that the pre-school education in the theoretical constructs of Waldorf pedagogy is an essential part of the process of the individual's socialization. The issue of the effectiveness of Waldorf pedagogy in the pre-school education context is specified.

Key words: philosophy of education, pre-school education, Waldorf pedagogy, Waldorf kindergarden, R.Steiner.